

Monumentnummer*: 514772

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 december 2002
Kadaster deel/nr 82857/131

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Kraggenburg Noordoostpolder Flevoland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Kraggenburg

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Noordoostpolder B 3463

Omschrijving**

Inleiding

Electrisch GEMAAL Smeenge (naam sinds 1950), behorende bij het waterbouwkundige complex bestaande uit het gemaal met schutsluis en verkeersbrug, sluiswachtershuisje, schotbalkenloods en dienstwoningen bij De Voorst en Vollenhove. De behuizing van het gemaal werd in de jaren 1939-1941 in opdracht van Rijkswaterstaat (Dienst der Zuiderzeewerken afdeling Noordoostpolderwerken, later Rijksdienst IJsselmeerpolders) gebouwd, naar ontwerp van ir. D. Roosenburg (Den Haag). Het gebouw, waarin de pompen en de electromotoren zijn ondergebracht, is opgetrokken in een functionalistische stijl en toont grote uiterlijke overeenkomsten met de overige bij het complex behorende gebouwen en met die van de gemaal- en sluiscomplexen bij Lemmer en Urk. De bemaling geschiedt door middel van twee pompaggregaten met elk een capaciteit van 570 m³ per minuut. De machinale inrichting van het gemaal is uitgevoerd door de N.V. Electrotechnische Industrie v/h Willem Smit en Co. (Slikkerveer). Voor het vervaardigen van de machines werd er samengewerkt met de N.V. Werkspoor (Amsterdam). De pompen zijn schroefpompen met schuinliggende assen. De machines van het gemaal werden op 22 april 1941 in gebruik gesteld. Verantwoordelijk voor de constructie van het gemaalgebouw was de Dienst der Zuiderzeewerken afdeling Noordoostpolderwerken. De betonnen onderbouw van het gemaal is vervaardigd door de N.V. Christiani en Nielsen's Gewapend Beton Maatschappij uit De Haag. Het staalskelet van de bovenbouw (met baksteenvulling) voor de "brand-, bom- en scherfvrije" bovenbouw van het gemaal is vervaardigd door de N.V. Machinefabriek Braat te Rotterdam. Het bestek voor het staalskelet van het gemaalgebouw dateert van december 1939. De

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

slakkenhuizen, zuig- en persleidingen zijn eveneens gemaakt van gewapend beton. Een oorspronkelijk bij het gemaal behorend en in dezelfde tijd gebouwd transformatorstation (laagspanningsgebouw) werd op enige afstand geplaatst op een in de provincie Overijssel staand terrein aan de overzijde van het kanaal Blokzijl-Kadoelen (Vollenhover Kanaal). Dit gebouw valt buiten de bescherming.

Omschrijving

Het onderkelderde, vanuit een rechthoekige plattegrond opgetrokken gebouw is voorzien van een stalen geraamte, waarbinnen muren van schone baksteen in kruisverband zijn opgetrokken. Het gemaalgebouw bevat rechtgesloten gevelopeningen en heeft door het hoogteverschil alleen aan de oostzijde en delen van de kopse zijden een plint met een stalen bovenrand. Het gebouw staat onder een uitkragend, met verbeterde Hollandse pannen gedekt, driedelig zadeldak. De nokken van de lagere dakdelen kragen verder uit dan de dakvoeten en vormen een stompe punt. De betonnen onderkanten van de uitkragende dakdelen zijn voorzien van cassettevormige uitsparingen. Het middelste gedeelte van de westelijke, parallel aan de weg lopende langsegevel is hoger opgaand, waardoor het bovenliggende deel van de kap bestaat uit dakschilden van ongelijke lengte. Deze gevel heeft een vrijwel symmetrische indeling met in het hoger opgaande middendeel drie hoge, binnen een stalen omlijsting geplaatste vensters met negenruits ramen van aluminium, die de oorspronkelijke stalen ramen hebben vervangen. De stalen stijlen aan weerszijden van de vensters zijn de spantbenen van de constructie. Hieraan zijn vier luifelspanten bevestigd, die een stalen balk dragen. Deze dient voor de bevestiging van de noodschuif van het gemaal. De linker gevelpartij bevat een vierkante ventilatieopening, de rechter gevelpartij is voorzien van twee kleine vensters. De noordelijke kopgevel bevat een deur en twee op de plint staande vensters met stalen ramen. In de oostelijke langsegevel staan op de plint twee hoge, in een stalen omlijsting gevatte vensters als die in de westgevel. Tussen deze vensters staat een hoge, deels uitpandige schoorsteen. De linker travee bevat een venster met stalen drieruits-raam. Op de plint in de rechter travee staat een klein éénruits-venster. De zuidelijke kopgevel is in oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Deze gevel bevat vier verschillende vensters met stalen ramen en een van een klinket voorziene, dubbele stalen deur, waarvan beide deurdelen op wieltjes lopen. Boven het smalle venster in de linker travee is met metalen letters de naam van het gemaal aangebracht. Het inwendige van het gemaal valt buiten de bescherming van rijkswege.

Waardering

Het gemaal Smeenge is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarde.

- Het gemaal heeft cultuurhistorische waarde omdat de bouw ervan het begin van de Noordoostpolder markeert en omdat het gebouw tot de oudste nog bestaande bouwwerken in de Noordoostpolder behoort. Het gemaal is tevens van belang vanwege de plaats die het inneemt in de technische en typologische ontwikkeling van het gemaal in Nederland.
- Het gemaal heeft architectuurhistorische waarde vanwege de specifieke, voor de bouwtijd karakteristieke vormgeving en constructie van de behuizing en als belangrijk werk uit het oeuvre van een vooraanstaand bouwkundige.
- Het gemaal heeft ensemblewaarde vanwege de bijzondere visuele en functionele samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de met de functie samenhangende locatie.
- Het gemaal is bovendien van belang vanwege de herkenbaarheid en de grote mate van gaafheid.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument